

DEŞİFRE ŞARKI SÖYLEME EĞİTİMİNE YÖNELİK ÖĞRETİM METODU ÖNERİSİ

Sevan NART*

ÖZET

Mesleki müzik eğitiminde öğrencilere müziksel işitme, okuma ve yazma (MİOY) dersleri kapsamında müziğin dili öğretilmeye çalışılmaktadır. Deşifre şarkı söyleme MİOY öğretiminin müziksel okuma boyutuyla ilişkilidir. Deşifre şarkı söyleme, sözlü bir müzik eserini ilk görüşte müzik yazısına uygun olarak doğrudan sözleriyle çözümleyerek seslendirebilme becerisidir. Mesleki müzik eğitiminde müziksel okuryazarlığın en üst basamağı sayılabilecek bu beceri müzik eğitimi alan her bireyin geliştirmesi gereken bir beceridir ve her bireyde belli düzeyde bulunan deşifre şarkı söyleme becerisi planlı, programlı, sistemli ve düzenli çalışmalarla geliştirilebilir.

Ülkemizde deşifre okuma becerisini geliştirmeye yönelik özgün çalışmalar birkaç kaynak kitapla sınırlı bulunmaktadır. Deşifre şarkı söylemeye yönelik ise sistemli ve planlı hiçbir uygulama yapılmamakta, bilimsel araştırma ya da kaynak bulunmamaktadır. Yurt dışında ise 1800'lü yıllardan bu yana deşifre şarkı söyleme öğretimine yönelik çok sayıda yayımlanmış kaynak bulunmaktadır ve pek çok yöntem başarılı bir şekilde uygulanmaktadır.

Bu çalışmada deşifre şarkı söyleme öğretim materyali olarak önerilen metot, deşifre şarkı söyleme alanındaki bu kaynak eksikliğini giderme düşüncesiyle yapılan doktora araştırmasında geliştirilip, uygulanmış özgün bir öğretim metodudur. Çalışmada deşifre şarkı söyleme için önerilen öğretim yöntemi ve öğretim sistemi ile deşifre şarkı söyleme öğretim programı ve materyallerinin oluşturulmasına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Söz konusu metot deşifre şarkı söyleme eğitimine yönelik Türkiye'de yazılmış "ilk" öğretim metodu niteliğini taşıdığından ve bu alanda yapılabilecek başka araştırmalara, eğitim-öğretim programlarına ve uygulamalarına yol gösterip kaynak oluşturması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Müzik Eğitimi, Öğretim Materyalleri, Öğretim Metodu, Deşifre Şarkı Söyleme.

---

* Öğr. Gör. Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Müzik Öğretmenliği El-mek:sevansea@yahoo.com

---

A RECOMMENDED TEACHING METHOD FOR SIGHT-SINGING EDUCATION

ABSTRACT

In professional music education, effort is made during musical listening, reading, and writing (MLRW) courses to teach the language of music. Sight-singing education is related to the musical reading dimension of MLRW teaching. Sight-singing is the ability (skill) to analyse and vocalize a music piece directly with words at first sight in accordance with the correct notation. This skill which can be considered the highest step in musical literacy at professional music education is a skill that every individual studying music education needs to develop. Sight-singing skills that each individual have at a certain level can be improved by planned, programmed, systematic and regular studies.

In Turkey, there are very limited unique studies for improving *sight-reading* skills. And as for sight-singing there are no systematic, planned applications, scientific researches or resources are available. However there are a great number of published resources available for teaching sight-singing, and many methods are being practiced successfully in overseas since 1800s.

The method which is proposed as a teaching material for sight-singing in this study was a unique teaching method that was developed and experimented for a doctoral research with the idea of resolving the lack of resource in the field of sight-singing. This study consists of descriptions for the proposed-teaching method and system for sight-singing and also explanations about the developing process of the curriculum and teaching materials.

The aforementioned method is important for being the very first written teaching method about sight singing education in Turkey. It also has importance in terms of being an example and resource for leading future studies, curriculums and practices in this area.

Key Words: Music Education, Teaching Materials, Teaching Method, Sight-Singing

Giriş

1. Deşifre Şarkı Söyleme

Mesleki müzik eğitiminde öğrencilere müziksel işitme, okuma ve yazma (MİOY) dersleri kapsamında müziğin dili öğretilmeye çalışılmaktadır. Bu derslerdeki kazanımlar müzik eğitimi için ön koşul öğrenmeleri içerdiğinden ve diğer alan derslerine aktarılacağından MİOY öğretimi müzik eğitiminin en önemli alanıdır.

Deşifre şarkı söyleme MİOY öğretiminin müziksel okuma boyutuyla ilişkilidir. “Bir müzik yazısını, seslerin süreleri, yükseklikleri ve adları ile hız, gürlük, anlatım özelliklerine uygun olarak okumaya müziksel okuma denir. ... İlk kez karşılaşılan bir müzik yazısını hazırlıksız olarak okuma ise müzikte ilk okuma/deşifre olarak tanımlanmaktadır” (Özgür 2001, 933). Deşifre sesli ya da sessiz okuma şeklinde yapılabileceği gibi, bir çalgı ile de yapılabilir. Türkçe’de müziksel

---

Turkish Studies

deşifreden bahsederken farklı terimler kullanılmamaktadır. Ancak yurtdışında deşifrenin hangi alanda ya da ne şekilde yapılacağı ifade edilirken, deşifre okuma (sight-reading), deşifre çalma (sight-playing), deşifre söyleme (sight-singing) şeklinde ayrı terimler kullanılmaktadır: Bu çalışmada kullanılan deşifre şarkı söyleme terimi İngilizce'deki sight-singing teriminin Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır. İngilizce'de "singing" eylemi bir müzik eserinin insan sesi kullanılarak seslendirildiğini ifade etmede kullanılmakta ve söyleme işine dikkati çekmektedir. Ancak bu çalışmada deşifre söylemede nota adları yerine notaların altında yazan sözlerin (hecelerin) seslendirildiğini belirtmek amacıyla deşifre söyleme yerine deşifre şarkı söyleme terimi kullanılmıştır. Deşifre şarkı söyleme süreci iki ayrı ancak aynı anda gerçekleşen etkinliği kapsar; deşifre okuma ve deşifre söyleme.

Buna göre deşifre şarkı söylemede; müzik yazısında geçen müziksel öğeleri (notaların seslerini, sürelerini, ifade ve nüans terimlerini vb.) ve notaların altlarında yazan sözleri gördüğü anda tanımlayabilmek, bunları yorumlamak ve sesiyle anında seslendirebilmek gibi birden fazla üst düzey zihinsel ve devinişsel süreç aynı anda gerçekleşir (Nart 2010, 36-37).

Her eğitim-öğretim etkinliğinde olduğu gibi deşifre şarkı söyleme eğitiminde de, öğretim etkinliklerinin, amacına ulaşması için öğretimin sistemli bir şekilde yürütülmesi, planlanması ve programlanması gereklidir. Bunun için alanda yazılmış öğretim programlarına ve bilimsel metotlara ihtiyaç vardır. Yurt dışında 1800'lü yıllardan bu yana deşifre şarkı söyleme öğretimine yönelik çok sayıda yayımlanmış kaynak bulunmaktadır ve pek çok yöntem başarılı bir şekilde uygulanmaktadır. Ancak ülkemizde deşifre şarkı söylemeyi geliştirmeye yönelik sistemli ve planlı hiçbir çalışmaya yer verilmemektedir.

Deşifre şarkı söyleme alanındaki bu boşluk ve söz konusu kaynak eksikliğini giderme düşüncesi bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde en önemli etken olmuştur. Çalışmada önerilen bu metot, deşifre şarkı söyleme eğitime yönelik Türkiye'de yazılmış *ilk* öğretim metodu niteliğini taşıdığından ve bu alanda yapılabilecek başka araştırmalara, eğitim-öğretim programlarına ve uygulamalarına yol gösterip kaynak oluşturması açısından önem taşımaktadır.

2. Metodun Oluşturulması

Türkçe Sözlükte "metot" teriminin karşılığında, "yöntem" terimi yazmaktadır. Aynı sözlükte "yöntem" terimi; "Bilimde belli bir sonuca erişmek için bir plana göre izlenen yol, metot" olarak tanımlanmaktadır (Güncel Türkçe Sözlük: <http://www.tdk.gov.tr>). Oğuzkan (1974, 248), Eğitim Terimleri Sözlüğü'nde yöntemi "Bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yol; yeni gerçekleri bulmak, bilinen gerçekleri yorumlamak ve açıklamak için tutulan mantıklı düşünme yolu" şeklinde tanımlamaktadır. Taşdemir'e (2000, 102) göre yöntem, eğitimin hedeflerine ulaşması için kullanılacak tekniklerin, işlenecek konunun araç, gereç ve kaynakların, bütünlük oluşturacak biçimde örgütlenerek hizmete sunulduğu bir öğretme yoludur. Bu tanımlara ek olarak Büyükkaragöz (1997, 3), eğitimde yöntem ve tekniği farklı olarak tanımlayan kişilerin yanında bu kavramları aynı olarak tanımlayanların da bulunduğunu belirtmekte ve bu iki kavramı birden içeren "öğretim metodu" kavramının kullanılmasının daha yerinde olacağını söylemektedir. Choksy ve diğerleri (1986) müzik eğitiminde metodu; "belirli bir felsefe, diğer bir anlatımla, bir seri özgün prensipler, kendine özgü bütünleştirilmiş bir yapı, izlenmeye değer amaç ve hedefler ile samimi, ciddi ve gereksinilen bütün malzeme ve örneklerin yalnız müzik öğretme amacına yönelik olduğu nesnel eğitim yaklaşımı" (Toksoy 2005, 6) olarak açıklamaktadır.

Bu çalışmada kullanılan "öğretim metodu" terimi yukarıda açıklanan anlamı içermektedir. Bu çalışmada "metot" sözcüğüyle anlatılmak istenen; kendine özgü bütünleştirilmiş bir yapı,

izlenmeye değer ilke, amaç ve hedefler çerçevesinde şekillendirilmiş deşifre şarkı söyleme yöntemi ile öğretim materyallerini içeren kitabın kendisidir.

Öğretimde hiç bir yöntem tek başına sihirli bir değnek olmadığı gibi, öğrenmeyi öğreten, kalıcı ve etkili bir öğretimde de tek bir yöntemden söz etmek mümkün değildir. Yöntemler gibi, öğrenmeye ilişkin tüm soruları açıklamaya ve çözmeye yeterli olan tek bir öğrenme kuramı, tekniği ve stratejisinden de söz edilemez. Bu çalışmada deşifre şarkı söyleme öğretim metodu oluşturulurken, öğretim yöntem, kuram, teknik ve stratejileri bir bütün olarak ele alınmış ve öğrencilerde deşifre şarkı söyleme davranışlarının geliştirilmesine yönelik yöntemler bir arada kullanılmaya çalışılmıştır.

Etkili ve kalıcı bir öğrenmede olduğu gibi, deşifre şarkı söyleme becerisinin öğreniminde de tekrar ve alıştırmaların yeri büyüktür. Çünkü alıştırmalar yoluyla yapılan tekrarlar becerilerin alışkanlık haline getirilerek otomatikleşmesinde büyük rol oynar. Senemoğlu'nun kitabında değindiği gibi, bilişsel öğrenme kuramcıları ezbere dayalı öğrenme yerine anlayarak öğrenme üzerinde durmuşlar, özellikle öğrenci ne kadar çok ve farklı problem çözme durumuyla karşılaşarsa, problem çözme süresinin o derece kısaldığını ifade etmişlerdir. Buna göre, öğretmenler, öğrenilenlerin farklı durumlarda anlamlı bir şekilde kullanılmasını sağlamak için öğrencileri, alışılmamış problemlerle karşılaştıracak ödevler vermeli, uygulamalar yaptırmalı, böylece öğrencilerin deneme-yanılma yoluna başvurmadan, karşılaştıkları her yeni ya da benzer problemi, mekanik bir şekilde eski alışkanlıklar ya da ezberlenen kurallar kullanılarak değil, kavrayarak ve sezerek, yapısal olarak çözümlenmelerine olanak sağlamalıdır (Senemoğlu 2005, 259, 262-375). Birçok becerinin aynı anda gerçekleştirildiği bir etkinlik olan deşifre şarkı söylemenin geliştirebilmesi için de şüphesiz öğretimde tekrar ve alıştırmaya büyük ölçüde yer verilmesi bir zorunluluktur.

Alıştırmalar gibi ödevler de bir tekrar yoludur. Ödevler öğrencilerin yeni bilgiler edinmelerine ya da edindikleri bilgileri pekiştirmelerine olanak sağlayan öğretim materyalleridir. Ödev, evde de yapılırsa okulda da yapılırsa, doğru ve etkili kullanıldığında öğrencilerin çalışma alışkanlıklarını ve tutumlarını olumlu yönde etkileyecek faktörlerden biridir. Bunun yanı sıra ödevler her öğrencinin başarıma deneyimini yaşamasına da fırsat verir. Burada en önemli faktör alıştırma ve/veya ödevler yoluyla yapılacak tekrarın süresi ve sıklığıdır; tekrarlar yorgunluğa neden olmayacak şekilde aralıklı ancak sık yapılmalıdır.

Bu metotta da bu yaklaşımlarla, tekrarın önemi üzerinde durulmuştur. Farklı özelliklerdeki öğrencilerin birbirleri ile etkileşiminin ve öğrenciler arasındaki olumlu ilişkilerin de öğrenmeyi olumlu yönde etkilediği düşünülerek metot oluşturulurken hazırlanan ders içi ve ders dışı etkinliklerde alıştırmaların yanı sıra grup çalışmalarına büyük ölçüde yer verilmiştir. Bu alıştırma ve çalışmaların tekrar edilmesi ve öğrenilenlerin pekiştirilmesi amacıyla her dersin sonuna "ev ödevi" başlığı altında farklı alıştırma ve çalışmalarını içeren bir bölüm eklenmiştir. Tüm alıştırma ve çalışmaların öğrencide merak uyandıran, yaratıcı ve karmaşık düşünmeyi harekete geçiren, güdüleyici ve öğrenmeyi öğretir nitelikte olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca her yeni dersin başına da, öğrenilenlerin hatırlanması için, bir önceki derste öğrenilenlere ilişkin alıştırmalar konmuştur. Böylece yeni bir konunun öğretimine başlamadan gerekli davranışların tamamlanması, giriş davranışlardaki olası eksikliklerin giderilebilmesi amaçlanmıştır.

3. Deşifre Şarkı Söyleme Öğretim Programı

Öğretim programları eğitim programları içinde yer alır. Belli bir bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir şekilde kazandırılmasına yönelik, öğretim-öğrenme süreçleriyle ilgili tüm etkinlikleri kapsar.

Gestalt'ın "Öğrenmede Bütünlük İlkesi"ne göre, öğrenme ortamında bir öğrencinin birbirinden ayrı ve ilgisiz parçaları öğrenmesi çok zordur, fakat birbiriyle ilgili olan ve bütün olanı algılaması çok daha kolaydır (Senemoğlu 2005, 260-262). Metotta, deşifre şarkı söyleme öğretimi bir bütün olarak ele alınmış, öğretim programında ünitelerin birbirine dayalı ve birbirini destekleyen konulardan oluşmasına; devamlılığı sağlamak amacıyla içeriğin basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeye doğru aşamalandırılmasına dikkat edilmiştir. Bu amaçla ünitelere ilişkin kazanımları, örnek etkinlikleri ve gerekli açıklamaların yapıldığı sütunları içeren tablolar oluşturulmuştur. Öğretim materyallerinin hazırlanması ve uygulama sürecinde, programda düzeltmeler, ekleme ve çıkarmalar yapılmış, programa son şekli verilmiştir.

Bir öğretim programının oluşturulmasında şüphesiz en önemli unsur, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin, giriş ve ön koşul davranışlarının göz önünde bulundurulmasıdır. Eğitimde giriş davranışlar, öğrencilerin derse neyi ya da neleri bilerek geldiğini ifade etmektedir. Deşifre şarkı söyleme öğretim programının hazırlanmasında Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri MİOY ders programları ile Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı birinci sınıf MİOY ders programı göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre bu çalışmada geliştirilen deşifre şarkı söyleme öğretim metodu için gerekli önkoşul davranışlara sahip olan öğrenciler:

1. Vuruş, ritim, ölçü, dizek nota adı, nota yükseklikleri, anahtar, vb. temel müzik bilgilerine sahiptir.
2. Birlik, ikilik, dörtlük, sekizlik, noktalı dörtlük ve ikilik nota ve sus sürelerini tanır ve bir eser içinde uygular.
3. 2/4, 4/4 ve 3/4 ölçülerde yazılmış şarkıları okur.
4. Dizi kavramını; do majör ve Hüseyini dizilerini bilir.
5. Aralık kavramını; do majör ve Hüseyini dizilerindeki aralıkları bilir.
6. Akor bilgisine sahiptir.
7. Çok seslilik kavramını bilir ve düzeyine uygun çoksesli şarkıları seslendirir.
8. Yineleme, gürlük terim ve belirteçlerini tanır ve eser içinde uygular.
9. Hece ve uzatma bağına uygular.

Yukarıdaki ölçütlere göre hazırlanan deşifre şarkı söyleme öğretim programı ile:

1. Öğrenciye ezbere dayanmadan müziksel okuma ve seslendirme yapma yollarını öğretmek,
2. Öğrencinin deşifre şarkı söylemede öğrendiği problem çözme yollarını diğer müziksel alan (çalgı, orkestra, koro vb.) derslerinde de kullanabilmesini sağlamak,
3. İşsel duyuyu geliştiren çalışmalarla, öğrencinin doğru sesi ayırt edip, hatasız okumasına/çalmasına katkı sağlamak,
4. Öğrencinin entonasyonunu (temiz okumasını) geliştirmesini sağlamak,
5. Parçaların karakterine uygun hız, gürlük ve anlatım teknikleriyle okunması yoluyla, öğrencinin müziksel ifade gücünü kullanmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunmak,
6. Öğrencide ton/ makam bilinci oluşturmak,
7. Öğrencide çoksesli duyuyu ve algılamayı geliştirmek,
8. Öğrencinin müziksel beğenisini geliştirilmesine,
9. Yapılan çalışmalar ve verilen ödevlerle, öğrencinin yaratıcı çalışmalara yönelmesine katkıda bulunmak,
10. Derslerin etkin ve çekici hale getirilmesini sağlamak,
11. Alanda başvurulacak ya da faydalanılacak uygulamaya dönük bir kaynak oluşturulması amaçlanmıştır.

Turkish Studies

Bu amaçlar doğrultusunda, metot için geliştirilen üç ünitelik öğretim programı ile kazandırılmak istenen davranışlar aşağıda yer almaktadır:

1. Deşifre şarkı söylemenin tanımını yapar.
2. Deşifre şarkı söylemenin önemini söyler.
3. Deşifre şarkı söylemede temel kuralları sayar.
4. Temel müzik bilgilerini deşifre şarkı söylemede kullanır.
5. Sol anahtarında Do Majör dizisinin derecelerini söyler.
6. Sol anahtarında Do Majör dizisinin dereceleriyle akor seslendirir.
7. Sol anahtarında Do Majör dizisinde 2/4 ve 4/4 ölçüde; dörtlük, ikilik, birlik ve sekizlik nota ve sus süreleriyle yazılmış tek sesli ezgileri derecelerle okur.
8. Sol anahtarında Do Majör dizisinde yazılmış tek sesli sözlü şarkıları deşifre okur.
9. Sol anahtarında Do Majör dizisinde, kanon formunda yazılmış şarkıları(derecelerle ya da sözleriyle) deşifre eder.
10. Sol anahtarında Do Majör dizisinde yazılmış çok sesli şarkıları (derecelerle ya da sözleriyle) deşifre eder.
11. Sol anahtarında Do Majör dizisinde yazılmış tek ve çok sesli şarkılarda yineleme belirteçlerinden “tekrar” ve “dolap”ı uygular.
12. Sol anahtarında Do Majör dizisinde yazılmış tek ve çok sesli şarkılarda hece bağını uygular.
13. Prozodi'nin tanımını yapar.
14. Fa anahtarında Do Majör dizisinin derecelerini söyler.
15. Fa anahtarında Do Majör dizisinin dereceleriyle tek sesli şarkıları deşifre eder.
16. Fa anahtarında Do Majör dizisinde, kanon formunda yazılmış şarkıları (derecelerle ya da sözleriyle) deşifre eder.
17. Sol ve Fa anahtar değişimli tek sesli ezgileri derecelerle deşifre eder.
18. Sol ve Fa anahtarlarında, do majör dizisinde yazılmış akorları seslendirir.
19. Fa anahtarında Do Majör dizisinin dereceleriyle iki sesli ezgileri deşifre eder.
20. Sol ve fa anahtarlarında Do Majör dizisinde yazılmış tek sesli sözlü şarkıları deşifre okur.
21. Do Majör dizisinin dereceleriyle 4/4'lük ölçüde uzatma bağını uygular.
22. Do Majör dizisinin dereceleriyle 4/4'lük ölçüde uzatma noktasını uygular.
23. Sol ve Fa anahtarlarında, Do Majör dizisinde, 3/4'lük ölçüde tek sesli ezgileri derecelerle deşifre eder.
24. Gürlük terimlerinden forte ve piyanoyu uygular.
25. Sol ve Fa anahtarlarında, Do Majör dizisinde, 3/4'lük ölçüde tek sesli sözlü şarkıları deşifre eder.
26. Fa anahtarında Do Majör dizisinde yazılmış çok sesli şarkıları(derecelerle ya da sözleriyle) deşifre eder.
27. Do Majör dizisinde sol ve fa anahtar değişimli tek sesli ezgileri derecelerle deşifre eder.
28. Do Majör dizisinde sol ve fa anahtarlarında, ölçü değişimli tek sesli ezgileri derecelerle deşifre eder.
29. Sol ve Fa anahtarlarında, do majör dizisinde, 3/4'lük ölçüde yazılmış akorları seslendirir.
30. Fa ve sol anahtarlarında, Do Majör dizisinde, 2/4, 4/4 ve 3/4'lük ölçüde yazılmış çok sesli ezgileri derecelerle deşifre eder.
31. Fa ve sol anahtarlarında, Do Majör dizisinde, 2/4, 4/4 ve 3/4'lük ölçüde yazılmış çok sesli sözlü şarkıları deşifre okur.

- 32.Sol anahtarında re Hüseyini dizisinin derecelerini söyler.
- 33.Sol anahtarında re Hüseyini dizisinin dereceleriyle tek sesli şarkıları deşifre eder.
- 34.Fa anahtarında re Hüseyini dizisinin derecelerini söyler.
- 35.Sol ve fa anahtarlarında, re Hüseyini dizisinin dereceleriyle, akor seslendirir.
- 36.Sol ve fa anahtarlarında, re Hüseyini dizisinde, kanon formunda yazılmış şarkıları (derecelele ya da sözleriyle) deşifre eder.
- 37.Sol ve fa anahtarlarında, re Hüseyini dizisinde yazılmış çok sesli şarkıları (derecelele ya da sözleriyle) deşifre eder.

4. Deşifre Şarkı Söyleme Öğretim Materyalleri

Bir öğretim etkinliği düzenlenirken karşılaşılan en önemli güçlüklerden biri, farklı beceri, bilgi, güdülenmişlik düzeyi ve öğrenme hızına sahip öğrencilerin aynı sınıf içinde öğrenmelerini sağlamaktır. Kimi öğrenciler hızlı öğrenirken, kimileri de giriş davranışlarındaki eksiklik ya da zaman yetersizliği nedeniyle öğrenememektedirler. Senemoğlu (2005, 388), “öğrencilerin, eğitim durumlarından en üst düzeyde yararlanmaları için, gerek hızlı öğrenen öğrenciler, gerekse yavaş öğrenen öğrenciler için, ek öğrenme olanakları yaratılmalı” demektedir.

Erden ve Akman (2005, 153), öğrencilerin kendi hızları ile bireysel olarak öğrenmelerini sağlayan öğretim materyallerinin bazı olumlu yönlerini ve sınırlılıklarını şu şekilde belirtmektedirler:

1. Öğretim materyalleri öğrencilerin kendi hızlarıyla öğrenmelerine olanak sağlar böylece bütün öğrencilere başarılı olma fırsatı tanır. Her öğrenci kendi hatalarını görür ve anında dönüt düzeltme alabilir.
2. Öğretim materyalleri ile ders dışında öğrencilerin öğrenme eksiklikleri tamamlanabilir.
3. Öğretim materyali hazırlanması uzmanlık gerektiren güç bir iştir.
4. Öğretim materyali iyi hazırlanmazsa, öğrenciler için sıkıcı olabilir.

Senemoğlu (2005, 425) da, kendi kendine öğretim-öğrenme materyallerinin seçiminde uyulması gereken ölçütleri şu şekilde sıralamaktadır:

1. Materyal, hedef davranışları kazandırıcı nitelikte olmalı, düzenlenen öğretim etkinliklerine uygun olmalıdır.
2. Materyal, öğrencilerin özelliklerine uygun olmalıdır.
3. Öğretim materyali pratik olmalıdır: Kolaylıkla elde edilebilir ve kullanılabilir olmalıdır.

Bu çalışmada yukarıdaki açıklamalara ve ölçütlere göre seçilmiş iki öğretim materyali kullanılmıştır. Söz konusu öğretim metodu bir ders kitapçığı (metot) ve kitapta geçen tüm alıştıırma, çalışma ve ödevleri içeren CD’lerden oluşmaktadır.

4.1. Ders Kitapçığı

Türkiye’de deşifre söyleme eğitimi üzerine yazılı bir yayın olmadığı gibi sistemli uygulamalar da yapılmamaktadır. Deşifre çalışmalarının, MİOY derslerinde kullanılan müzik kuramları, müziksel okuma kitapları ve deşifre okuma uygulamaları ile sınırlı olması nedeniyle ders kitapçığının hazırlanmasında yararlanılmak üzere bu alanda yazılmış yabancı kaynaklara ve yabancı metotlara başvurulmuştur. Yurt dışında İngilizce eğitim veren kurumların müziksel işitme ve okumaya ilişkin öğretim programlarında yaygın olarak adı geçen deşifre (şarkı) söyleme öğretim metotlarına ulaşılmış ve bu metotlar incelenerek Türkiye’de uygulamaya dönük yeni bir metot yazma yoluna gidilmiştir. Kitapta yer alan özgün alıştıırma ve örnekler hazırlanırken, sınırlı müziksel öğeyle (ölçü, nota, nota süresi vb.) prozodi kurallarına ve öğretime uygun şarkılar

yazmakta güçlük çekilmiştir. Bu güçlüğü aşmak için her ders içeriğine göre yazılan çok sayıda özgün alıştırma ve şarkıların yanında farklı müzisyenlerin örneklerine de metotta yer verilmiştir.

Öğrencinin dikkatini metotta verilen önemli bilgilere çekmek, uyarı, hatırlatma ve önerileri belirginleştirmek amacıyla kitapçıkta bazı semboller kullanılmıştır. Şekil 1.'deki bu sembolere her derste, gerektiğe yer verilmiştir.

	İlgili bilgilere dikkat edilmesi ya da bilgilerin gözden geçirilerek araştırılması gerektiğini göstermektedir.
	İlgili etkinliklerin grup halinde gerçekleştirileceğini ifade etmektedir.
	Verilen bilginin yeni olduğunu ve/veya ilgili bilgilere dikkat edilmesi gerektiğini göstermektedir.
	Eğitim öğretim sürecinde sınav ölçme amaçlı kullanılacak etkinlikleri göstermektedir. Bu etkinlikler öneri niteliğindedir.
Alıştırmaların CD'deki Kayıt Numaralarını Gösteren Kutucuklar	 Birinci üniteye ilişkin çalışma numaraları.
	 İkinci üniteye ilişkin çalışma numaraları.
	 Üçüncü üniteye ilişkin çalışma numaraları.

Şekil 1. Deşifre şarkı söyleme metodunda kullanılan semboller

4.2. Çalışma CD'leri

Öğretimi desteklemek için CD kullanılması, bu materyalin derslerin pekiştirilmesine, öğrencilerin kendi öğrenim hızlarıyla ilerlemelerine ve eksik öğrenmelerini tamamlamalarına olanak vermesi açısından etkili olmuştur. Derslerde yapılan çalışmalar ve ders dışında yapılması önerilen ev ödevlerinden oluşan CD içerikleri, yalnızca bilgilerin tekrar edilmesi ve pekiştirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca her öğrencinin başarabildiğini görmesi, başarıyı tatması hedeflendiğinden, CD'lerin öğrencinin bağımsız olarak çalışmasına ve performans göstermesine olanak sağlayacak, bir ek öğretme-öğrenme etkinliği olacağı düşünülmüştür.

CD kayıtlarında, her alıştırmının başında öncelikle ilgili ton/makam duyurulmuş, daha sonra metronom ile bir ölçü boş vurularak, birim vuruş ve çalışmanın hızı belirlenmiştir. İlk çalışmalarda 60 olan metronom hızı, üniteler ilerledikçe 80'e çıkarılmıştır. Öğrencilerin, başladıkları hızda kalarak, akıcı bir şekilde okuma alışkanlığı kazanmalarını sağlamak amacıyla her çalışmada metronom eşliği sabit bırakılmıştır.

Turkish Studies

Alıştırmalar CD'ye kaydedilirken stereo kayıtlar yapılmıştır. Piyano ile çalınan parçalar, sağ ve sol hoparlör seçeneği bulunan CD çalarlarda balans(denge) ayar düğmesi sağa yatırıldığında sağ hoparlörden yalnızca piyano sesi, sola yatırıldığında sol hoparlörden yalnızca metronom sesi gelecek şekilde kaydedilmiştir. Çift sesli alıştırma ve şarkılarda ise seslendirilen ya da piyano ile çalınan partiler sağ ve sol olarak ayrılmış, öğrencinin, seslendirmek istediği partiyi seçerek çalışabilmesi sağlanmıştır. Her ünitenin alıştırmaları bir CD oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Öğrenci, istediği bir alıştırmadan başlayarak çalışabileceği gibi her bir alıştırmayı dilediği kadar yineleme şansına da sahiptir. CD'lerin kayıt ve çoğaltma işlemleri profesyonel stüdyo ortamında gerçekleştirilmiştir. Bilgisayar, CD çalar, mp3 çalar gibi farklı medya araçlarında dinlenebilen ve kopyalanabilen bir özellik taşımasından dolayı, alıştırmaların mp3 formatında kaydedilmesi uygun görülmüştür.

5. Deşifre Şarkı Söyleme Öğretim Yöntemi ve Sistemi

Metotta kullanılan sisteme ve yonteme değinmeden önce, bir kavram karmaşası yaratmamak için 'yöntem' ve 'sistem' terimlerinin bu çalışmada Demorest'in (2001, 37) kitabında açıkladığı anlamda kullanılmakta olduğunu belirtmek gerekir: "...Yöntem, müziksel okuma öğretimi için düzenli ve sıralı oluşturulmuş bir içerik ve belirli teknikleri kapsayan kuralların tümüdür. Sistem ise perde (ses/nota) ya da ritim okumada kullanılan yolları, araçları ifade etmektedir".

İncelenen pek çok kaynakta, yazarların ortak ifadeleri, deşifre becerilerinin öğretiminde pek çok ritim ve nota okuma yönteminin ve bu yöntemlerin temel aldığı çeşitli ritim ve nota okuma sistemlerinin kullanılmakta olduğunu göstermektedir (Uçan, 1999; Demorest, 2001; McClung, 2001; Özaltunoğlu, 2003; Floyd ve Bradley, 2004; Conrad, 2007). Bununla birlikte bu kaynaklara göre nota okuma yöntemleri temelde iki sisteme dayandırılmaktadır. Bunlardan biri "fixed do" yani "sabit do" sistemi, diğeri ise "movable do" yani "hareketli do" sistemidir. Bu sistemlerin yanı sıra, ritim ve seslerin grafikler, heceler, harfler ve/veya rakamlarla ifade edildiği farklı yöntemler de (Wilhem Fransız, Max Battke, Cmiral-Dolezil, Maurice Chevais ve Ptaçinski Renkli Müzik Öğretim Yöntemi vb.) geliştirilmiştir. Bu sistemler/yöntemler tek başına kullanılabilirdiği gibi bir arada da kullanılabilirlerdir.

Bazı yöntemler nota okuma ve söylemeyle birlikte el ya da parmak işaretlerini de araç olarak kullanılmaktadır. Bu araçlardan en bilinen ve kabul görmüş olanı hareketli do sistemine dayalı Tonik sol-fa nota okuma yönteminde kullanılan, notaları ifade eden "Curwen-Glover El İşaretleri"dir. Metotta nota adları kullanılmadan nota okuma çalışmaları yapıldığından Curwen işaretleri kullanılmamış, bunun yerine dereceler rakamlarla ifade edildiği için rakamların parmakla gösterilerek ifade edilmesi yolu tercih edilmiştir.

Bu çalışma ile bir başlangıç metodu olarak önerilen 1.Kitap niteliğindeki öğretim metodunda, ritim çalışmalarına yer verilmemiş, metodu kullanacak öğrencilerin temel müzik bilgilerine sahip oldukları kabul edilerek öğretime doğrudan ezgi okuma/seslendirme çalışmalarıyla başlanmıştır. Bununla birlikte giriş davranışları yetersiz ya da eksik olan öğrencilere yönelik müzik yazısını okumak için gerekli temel müziksel bilgilere metodun giriş kısmında ve ünitelerde yer geldikçe açıklamalarla yer verilmiştir.

Metotta açıklamalar, örnekler, alıştırmalar ve şarkılar belli bir sıra ve sisteme dayalı olarak yer almaktadır. Metot, üç aylık deneysel bir uygulama için yazıldığından üç üniteden oluşmaktadır. Bu metotta öğretim, tonal müzik eğitiminde temel alınan do majör dizisiyle başlamakta, daha sonra re Hüseyini dizisine geçilmektedir. Tonal ya da makamsal her iki dizide de amaç öğrencilere dizi derecelerini belirten rakamlarla dizi seslerini öğretmek ve her derecenin dizi içindeki rolünü kavratmaktır. Metotta kullanılan nota okuma yöntemi "derecelendirme yöntemi"

olarak adlandırılmaktadır. Yöntem bazı yönleriyle Fransız rakamlı nota okuma yöntemine benzemekle birlikte bazı yönlerden farklılık göstermektedir. Hareketli do nota okuma sistemine dayanan ‘rakamlı nota okuma yöntemi’nin aksine, derecelendirme yöntemi ne “*sabit do*” ne de “*hareketli do*” sistemlerine dayandırılmıştır.

Yöntemde dizi sesleri nota adları yerine rakamlar ya da hecelerle seslendirilmektedir. Do majör dizisi “do-re-mi-fa-sol...” yerine “1-2-3-4-5...” şeklinde seslendirilmektedir. Aynı şekilde Hüseyini dizi sesleri “re-mi-fa-sol-la...” nota adları yerine “1-2-3-4-5...” şeklinde seslendirilmektedir. Derecelendirmede çift heceden oluşan rakam adları (iki, altı, yedi) tek heceye indirilerek (ki, alt, yed) okunmuş ve seslendirilmiştir. Üç kitaplık bir seri olacak şekilde geliştirilen metodun söz konusu birinci kitabında, üç ünite boyunca ses değiştirici işaret almayan dizilerde çalışmalar sunulmuştur. Birinci kitapta yer almayan ancak ikinci ve üçüncü kitaplarda yer alacak farklı dizilerdeki çalışmalar düşünülerek, ton dışında tizleşen ya da pesleşen seslerin de doğrudan, herhangi bir ekleme yapılmadan rakam adlarıyla seslendirileceği bir sistem geliştirilmiştir. Buna göre örneğin do dizisinde yazılmış bir ezgide geçen ‘sol, sol bemol, sol diyez,’ sesleri ‘5, 5, 5’ şeklinde okunurken, sesler arasındaki yükseklik farkları seslendirilirken belirtilecektir.

Metotta öğrencilerin dikkatini sözlerle aynı anda müziksel ifadelerle de yoğunlaştıracakları çalışmalar kullanılmıştır. Birinci üniteden itibaren başlayan ölçü değişimli alıştırma ve şarkılara (Şekil 2.), ikinci üniteden itibaren gürlük belirteçleri ile anahtar değişimli alıştırma ve şarkılar eklenmiştir.

S. NART

Şekil 2. I. Ünite – Ders 3: Ölçü değişimli alıştırma örneği (s.72)

Programın ve metodun üçüncü ünitesi, re Hüseyini dizisinde çalışmalara ayrılmıştır. Ses sınırlarının seslendirmeye uygun olması ve ses değiştirici işaretler içermemesi nedeniyle bu metotta makamsal dizi öğretimine re Hüseyini dizisiyle başlanmıştır. MİOY derslerinde kullanılan piyano ile Türk müziği makam seslerinin çalınması olanaksızdır. Tampere sisteme uygun bir çalgı olan piyanoda bir tam ses perdesi, diyez ve bemol kullanılarak sadece iki eşit parçaya bölünebilirken Türk müziğinde bir tam sesin dokuz koma olduğu kabul edilmektedir. Piyano ile Türk müziği dizilerinin seslendirilmesinde, piyanoda bulunmayan bu komalı sesler en yakın perdelerin kullanılması ile çalınabilmektedir. Muammer Sun (2004, 7), “la” sesi üzerinden yazılan Hüseyini dizisini, “re” sesine aktarmış ve piyanoda çalınabilir duruma getirmiştir. Re Hüseyini dizisi piyanoda aşağıdaki şekilde kullanılmaktadır. (Şekil 3.)

Turkish Studies

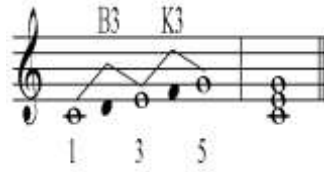

Şekil 3. Piyanoda re Hüseyini dizisi ve kadansı . (Sun 2004, 7)

Metotta müziksel işitme ve okumanın çoksesli boyutu üzerinde önemle durulmuş; tonal diziyi içeren derslerde “üçlü armoni sistemi”nden, Hüseyini dizisini içeren derslerde ise “dörtlü sistem”den yola çıkılarak çoksesli çalışmalara yer verilmiştir. Tonal müzik ile Türk müziğindeki akor yapısı birbirinden farklıdır. Tonal müzikte temel bir ses üzerine üçlü aralıklarla, Türk müziğinde ise dörtlü aralıklarla akor kurulmaktadır. Tonal müzikteki çokseslilik “üçlü sistem”, Türk müziğindeki çokseslilik “dörtlü sistem” olarak adlandırılmaktadır.

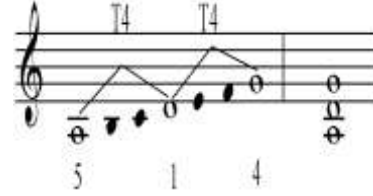
Üçlü sistemde

Do Majör Akoru

Dörtlü sistemde

Re Hüseyini Akoru

Metotta ilk derslerden itibaren “akor seslendirme” ile başlatılan çoksesli çalışmaları, kanon ve çift sesli şarkıların deşifresi izlemektedir. Birinci üniteye çalışmaları yalnızca sol anahtarında yapılmakta, ikinci üniteye fa anahtarının eklenmesiyle çalışmalarda her iki anahtar da kullanılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada önerilen deşifre şarkı söyleme metodu üç üniteye; bu üniteleri oluşturan dörder dersten ve bu derslere yönelik alıştırmaları içeren bir kitapçık ve CD’lerden oluşmaktadır. Ünite planları ve metot içeriği, deşifre şarkı söyleme öğretimi için gereken ön koşul davranışlar ve metot ile kazandırılmak istenen hedef davranışlara göre oluşturulmaya çalışılmıştır. Hedef davranışlarla, öğrencilerin öğretimden önce var olmayan deşifre şarkı söyleme davranışlarını geliştirmeleri amaçlanmıştır. Metot oluşturulurken öğrencilerin hem bireysel gelişimleri hem de sosyal gelişimleri dikkate alınmış, bu amaçla probleme dayalı öğrenme, işbirliğine dayalı öğrenme, grup çalışmaları gibi stratejilere de yer verilmiş, davranışçı ve bilişsel öğrenme kuramlarının uygun olan ilkeleri bir arada kullanılmaya çalışılmıştır.

Mason’a göre, “En iyi öğretmen, önüne konan plana bağlı kalmadan, kendisine en uygun gördüğü farklı yöntemlerden, tıpatıp kopyalayarak değil, ancak farklı derslerde karşılaşacağı farklı ihtiyaç ve koşullara göre değiştirilebilir ve uyarlanabilir özellikte, kendine ait yeni bir yöntem oluşturabilir” (Demorest 2001, 37). Bu bakış açısıyla, metotta yer alan etkinlikler birer öneri

Turkish Studies

niteliği taşımaktadır. Hazırlanan metodu kullanmayı düşünen eğitimciler, bu etkinlikleri aynen kullanabilir ve/veya ekleme ve çıkarmalar yapabilir, önerilen etkinlikler dışında başka etkinlikler de geliştirebilir.

Çağdaş ve bilimsel öğretim ancak planlı, programlı ve sistemli yürütülürse verilen eğitim amacına ulaşabilir. Bu nedenle deşifre şarkı söyleme eğitiminde de, müzik eğitimi alan derslerine etki edecek sistemli ve programlı, uygulamaya dönük deşifre şarkı söyleme metotları geliştirilmelidir. Bu doğrultuda deşifre şarkı söyleme becerisinin geliştirilmesinde faydalı olacak, özel deşifre şarkı söyleme öğretim yöntem ve stratejilerinin ortaya konması için araştırmalar yapılması, kaynak oluşturulması gerekmektedir. Bu çalışmada kısaca tanıtılan deşifre şarkı söyleme öğretim metodu, alandaki bu ihtiyacı karşılayabilecek, yapılacak eğitim-öğretim programlarına ve uygulamalarına ışık tutacak bir kaynak olarak önerilmiştir.

KAYNAKÇA

- BÜYÜKKARAGÖZ Savaş, **Eğitimde Program Geliştirme**, Kuzucular Ofset, Konya, 1997.
- CONRAD Wendie J. **Music Literacy and Sight-Singing Techniques Used by Elementary and Middle School Music Teachers**, Cleveland State University, Unpublished Master Thesis, Ohio, 2007.
- DEMOREST Steven M. **Building Choral Excellence, Teaching Sight-Singing in the Choral Rehearsal**, Oxford University Press, Newyork, 2001.
- ERDEN Münire ve AKMAN Yasemin (2005). **Gelişim ve Öğrenme**. Arkadaş Yayınevi, (14. baskı), Ankara, 2005.
- FLOYD Eva ve BRADLEY Kelly D. "Teaching Strategies Related to Successful Sight-Singing in Kentucky Choral Ensembles", **Applications of Research in Music Education**, Vol. 25, No. 1, p. 70-81, 2006, <http://www.uky.edu/~kdbrad2/Sight%20Singing%20Strategies.pdf>, (ET: 30.10. 2006).
- McCLUNG Alan C., "Sight-Singing Systems: Current Practice and Survey of All-State Choristers, **Update: Applications of Research in Music Education**, 20, p. 3-8, 2001.
- NART Sevan, **Deşifre Şarkı Söyleme Eğitime Yönelik Deneysel Bir Öğretim Metodu**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi ABD/Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2010.
- OĞUZKAN A. Ferhan, **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1974, s.248.
- ÖZALTUNOĞLU Özlem, **Solfej Öğretim Yöntemleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi ABD/Müzik Öğretmenliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2003.
- ÖZGÜR Ülkü, "Eşlikli Okumanın Mesleki Müzik Eğitimi Alan Öğrencilerin Müziksel Gelişimine Katkıları", **Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi**, Cilt 14, No. 3 (2001), s.933-936.
- SENEMOĞLU Nuray, **Gelişim Öğrenme ve Öğretim. Kuramdan Uygulamaya**, Gazi Kitabevi, (12. baskı), Ankara, 2005.
- SUN Muammer, **Türk Müziği Makam Dizileri**, Sun Yayınevi, Ankara, 2004.
- TAŞDEMİR Mehmet, **Eğitimde Planlama ve Değerlendirme**, Ocak Yayınları, Ankara, 2000.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/3, Winter 2013

TOKSOY Atilla Coşkun, “Günümüz Müzik Eğitiminde Kullanılan Metotlar ve Yaklaşımlara Genel Bir Bakış”, **Müzik ve Bilim "Uluslararası Hakemli Bilimsel Müzik Dergisi"** [Electronic version]. ISSN: 1304 – 6446, Sayı:4, (2006), http://www.muzikbilim.com/4e_2005/toksoy_ac.html, (ET: 29.10.2006).

UÇAN Ali, (). **İlköğretimde Müzik Öğretimi, İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı: Modül 9**, Temmuz 1999, Burdur, http://www.kartalram.gov.tr/SINIF_BRANS_OGRT/AKADEMIK_REHBERLIK/Moduller/Modul9.pdf, (ET: 10.03.2009).